

Warszawa 9.07.2022

Prof. dr hab. n. med. Mirosław J. Wysocki

Komitet Zdrowia Publicznego PAN

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Krzysztofa Przewoźniaka

**pt. „Ocena szkodliwości, postaw zdrowotnych i polityk publicznych
dotyczących papierosów mentolowych i papierosów cienkich (slimów) w Polsce
na tle innych krajów Unii Europejskiej”**

Celem badań będących przedmiotem rozprawy doktorskiej mgr. Krzysztofa Przewoźniaka była ocena szkodliwości, postaw zdrowotnych i polityk publicznych dotyczących papierosów mentolowych i papierosów cienkich (slimów) w Polsce na tle innych krajów Unii Europejskiej.

Używanie tytoniu jest od wielu dziesięcioleci największą pojedynczą, możliwą do prewencji, związaną ze stylem życia przyczyną zgonów na świecie. Globalne skutki zdrowotne używania tytoniu ocenia się na co najmniej 6 milionów zgonów rocznie. Rozpowszechnienie palenia papierosów wiąże się nie tylko z silną psychoaktywną właściwością nikotyny, ale także ze wzmacniającymi uzależnienie od tytoniu właściwościami innych substancji zawartych w tytoniu i dymie tytoniowym. Od lat 90. w badaniach epidemiologicznych i psychologicznych zaczęto zwracać uwagę na rolę substancji aromatyzujących - w kontekście uzależnienia od tytoniu, skutków zdrowotnych palenia papierosów mentolowych, marketingu tych wyrobów przez przemysł tytoniowy, a także postrzegania

papierosów aromatyzowanych, również pod kątem szkodliwości, przez osoby palące. Jednak dopiero w ostatnich dziesięciu latach badania te zostały zintensyfikowane, a na podstawie ich wyników podjęto debatę publiczną, która zaowocowała pierwszym na świecie zakazem produkcji i sprzedaży określonego asortymentu wyrobów tytoniowych – papierosów aromatyzowanych, na razie wprowadzonym jedynie w Unii Europejskiej i kilku innych krajach świata. W Unii Europejskiej zakaz ten wszedł w życie dopiero w 2020 r. i, jak dotąd, nie był szczegółowo i kompleksowo analizowany. Rozprawa doktorska mgr. Krzysztofa Przewoźniaka jest unikalną próbą kompleksowej i wielowymiarowej oceny efektywności ww. zakazu, a także określenia głównych korzyści i wyzwań dla profilaktyki, terapii i polityki zdrowotnej ograniczającej palenie tytoniu po wprowadzeniu tej regulacji.

Przedstawiona do oceny rozprawa na tytuł doktora nauk medycznych składa się z czterech podstawowych rozdziałów (wstępu, założeń i celów rozprawy, omówienia cyklu monotematycznych publikacji stanowiących podstawę rozprawy doktorskiej oraz podsumowania), listy i wykazu publikacji wraz z ich naukową oceną, wykazu stosowanych skrótów, opisu źródeł finansowania uwzględnionych w rozprawie prac badawczych oraz decyzji komisji bioetycznych na ich realizację, opisu aktywności naukowej doktoranta, streszczenia pracy w języku polskim i angielskim, obszernej, składającej się siedemdziesięciu anglojęzycznych pozycji, bibliografii. Do rozprawy doktorskiej dołączono również kopie omawianego cyklu publikacji oraz oświadczenia kilkudziesięciu współautorów publikacji w sprawie zgody na ich użycie w rozprawie doktorskiej wraz z oceną wkładu poszczególnych autorów, w tym doktoranta, w ich opracowanie. Opisowa część dysertacji doktorskiej została w zwięzły i klarowny sposób przedstawiona na pięćdziesięciu ośmiu stronach.

W wykazie osiągnięć naukowych doktoranta należy podkreślić szerokie pole prowadzonej przez Niego działalności naukowej oraz duże i wieloletnie doświadczenie w koordynacji, zarządzaniu i współpracy przy organizacji wielu

ogólnopolskich i międzynarodowych projektów badawczych, z których wiele miało wielkie znaczenie dla zdrowia publicznego, a w szczególności dla ograniczenia palenia tytoniu i pierwotnej prewencji chorób nowotworowych. Doktorant prowadzi współpracę z wiodącymi uniwersytetami, ośrodkami naukowymi i międzynarodowymi organizacjami medycznymi na świecie. Jest on również autorem lub współautorem wysokiej liczby różnorodnych publikacji naukowych, w tym 100 indeksowanych w Journal Citation Reports i 47 w Index Copernicus. Za swoją działalność naukową doktorant otrzymał wiele prestiżowych nagród i odznaczeń, w tym państwowych oraz przyznanych przez zagraniczne i międzynarodowe organizacje medyczne.

Rozprawa doktorska opiera się na wynikach i dyskusji cyklu siedmiu spójnych tematycznie artykułów opublikowanych w latach 2019-2021 w renomowanych zagranicznych czasopismach naukowych (m.in. Tobacco Control, European Journal of Public Health, Tobacco Induced Diseases) indeksowanych w Journal Citation Reports, Index Copernicus i/lub punktowanych przez polskie Ministerstwo Edukacji i Nauki, a także na platformie unijnego programu badawczego Horizon. Wkład doktoranta w opracowanie dwóch z ww. publikacji jest kluczowy (50%), a w przypadku dwóch kolejnych istotny (15%), obejmując m.in. współpracę przy opracowaniu koncepcji i wstępnego projektu artykułu, w tym analizy i interpretacji danych, a także krytycznego przeglądu i weryfikacji pierwszego i ostatecznego manuskryptu artykułów. Łączna wartość wskaźnika cytowań (ang. Impact Factor) ww. publikacji wynosi 16,16, natomiast łączna liczba punktów MEiN 460, co znacząco przekracza powszechnie przyjęte minimalne kryteria dla rozprawy doktorskiej.

Warto również nadmienić, że uwzględnione w rozprawie doktorskiej publikacje naukowe są oparte na analizie wyników dużych międzynarodowych badań ankietowych przeprowadzonych w ramach dwóch unijnych projektów badawczych (TackSHS oraz EUREST-PLUS ITC Europe Surveys), kluczowych dla oceny wiedzy, zachowań i postaw populacji europejskiej wobec palenia tytoniu i

polityki zdrowotnej ograniczającej palenie, w tym będących przedmiotem rozprawy doktorskiej papierosów mentolowych i papierosów cienkich. Analiza wyników ww. badań daje również unikalną możliwość porównania sytuacji w Polsce na tle innych krajów unijnych.

We wstępie, mieszczącym się na czterech i pół stronach, doktorant z dużą wiedzą na temat omawianej problematyki odnosi się zarówno do epidemii używania tytoniu i jej zdrowotnych następstw, jak i szczegółowo charakteryzuje wyniki przeprowadzonych do tej pory badań na temat papierosów aromatyzowanych, mentolowych i cienkich pod kątem skali i wzorców ich używania, biotoksyczności, psychoneurologicznych właściwości wzmacniających psychoaktywny potencjał nikotyny, a także wiedzy i przekonań palaczy papierosów aromatyzowanych i cienkich na temat ich szkodliwości. Na pozytywną ocenę zasługuje zwięzłe omówienie siedemdziesięciu artykułów odnoszących do ww. zagadnień, w tym wzięcie także pod uwagę artykułów i raportów badawczych krytycznie odnoszących się do stawianych hipotez badawczych.

W drugim rozdziale rozprawy, pomieszczonym na trzech stronach, doktorant syntetycznie, jasno i rzeczowo przedstawił podstawowe założenia badawcze oraz główny i szczegółowe cele pracy. Prezentowane założenia badawcze i cele pracy w bezpośredni sposób odnoszą się do przeglądu wyników publikacji naukowych omówionych szczegółowo we wstępie. Dzięki temu czytelnik może w prosty sposób przekonać się na ile poszczególne założenia i cele pracy znajdują uzasadnienie w dostępnej literaturze. W opisie szczegółowych celów pracy zamieszczono także krótką informację na temat międzynarodowych projektów badawczych, których wyniki wzięto pod uwagę, aby cele te osiągnąć.

Szczegółowe informacje o badanych grupach i zastosowanych metodach badawczych znajdują się przy opisie poszczególnych publikacji naukowych, składających się na rozprawę doktorską. Obejmują one około dwudziestu stron rozprawy doktorskiej. Każdy opis publikacji zawiera krótki wstęp do omawianej problematyki, cel pracy, opis grupy badanych i zastosowanych metod, podstawowe

wyniki oraz główne wnioski. W ten sposób doktorantowi udało się w skróconej i rzeczowej formie przedstawić wszystkie najważniejsze informacje na temat cyklu publikacji, będących naukową podstawą dysertacji. Warto też zaznaczyć, że cele poszczególnych artykułów naukowych są spójne z przyjętymi celami rozprawy doktorskiej, dobór zastosowanych w poszczególnych badaniach narzędzi badawczych jest prawidłowy, analiza statystyczna jest oparta na dużych próbach badanych, poprawnie zaplanowana, wykonana oraz oparta na zaawansowanych metodach statystycznych, w tym skorygowanych modelach logistycznej regresji liniowej. Świadczy to o profesjonalnym przygotowaniu doktoranta do prowadzenia badań naukowych, a czytelnikowi pozwala na szczegółową ocenę prawidłowości przeprowadzonych analiz, poprawnego wnioskowania oraz prawidłowości wyciągniętych wniosków.

Pierwsza publikacja zatytułowana „Who smokes in Europe? Data from 12 European countries in the TackSHS survey (2017-2018)” została opublikowana w 2020 r. w *Journal of Epidemiology* (IF=3,078; liczba punktów MEiN=100). Celem pracy była m.in. aktualna, porównawcza analiza postaw wobec palenia tytoniu, papierosów elektronicznych i tytoniu podgrzewanego w 12 krajach Unii Europejskiej, w tym Polsce. Analiza została oparta na wynikach międzynarodowego projektu badawczego TackSHS, przeprowadzoną w każdym kraju metodą CAPI na tysięcznych, losowych próbach ludności w wieku 15 lat i więcej. Warto podkreślić, że analizę statystyczną wykonano na dużej liczbie respondentów (N=11902), a dorosła populacja badanych krajów liczyła około 80% dorosłej populacji Unii Europejskiej, co oznacza, że niektóre wnioski badawcze mogą w dużym stopniu odnosić się do prawie całej Unii. Wyniki tych badań stanowią najbardziej aktualne tło dla pozostałych publikacji omawianych w dysertacji, koncentrujących się na postawach wobec palenia papierosów mentolowych i cienkich. Badanie te pokazują, że częstość palenia tytoniu w krajach Unii Europejskiej jest wciąż duża, w szczególności na południu i zachodzie Europy, a w Polsce nieco niższa od średniej unijnej. Na podstawie tych badań

można oszacować, że w badanych krajach unijnych paliło co najmniej 112 milionów dorosłych. Warto też zwrócić uwagę na wnioski z tych badań, sugerujących skupienie działań monitorujących i programów interwencyjnych na tych krajach i grupach społecznych, w których częstość palenia jest wysoka i w ostatnich latach nie spada (kobietach, osobach nisko wykształconych i o najniższym statusie materialnym).

Druga publikacja zatytułowana „Dependence, plans to quit, quitting self-efficacy and past cessation behaviours among menthol and other flavoured cigarette users in Europe: The EUREST-PLUS ITC Europe Surveys” została opublikowana w 2018 r. w Tobacco Induced Diseases (IF=1,889; liczba punktów MEiN=40). Celem pracy była próba scharakteryzowania zachowań i przekonań palaczy papierosów mentolowych, palaczy innych papierosów aromatyzowanych oraz osób palących różne rodzaje (marki) papierosów w porównaniu z zachowaniami palaczy papierosów tradycyjnych (niearomatyzowanych), w szczególności w kontekście ich uzależnienia od tytoniu i gotowości do zaprzestania palenia. Analizę zachowań i przekonań ww. grup palaczy oparto na wynikach badań kohortowych (reprezentatywne, 1000-osobowe próby palaczy w wieku 18 lat i więcej), wykonanych w 8 krajach unijnych (także Polsce) w 2016 r. w ramach międzynarodowego unijnego projektu EUREST-PLUS ITC Europe Surveys, czyli już po uchwaleniu, ale jeszcze przed wprowadzeniem w życie zakazu produkcji i sprzedaży aromatyzowanych wyrobów tytoniowych. Zaawansowaną analizę statystyczną oparto na dużej liczbie palących respondentów (N=10760). Na szczególną uwagę zasługują te wyniki badań, które wskazują na mniejsze uzależnienie palaczy papierosów mentolowych od tytoniu, a także ich słabsze przekonanie, że są uzależnieni od nikotyny. Obserwacje te wymagają pogłębionej analizy, gdyż przeczą wynikom wielu badań psychoneurologicznych i socjologicznych wskazujących na pozytywną korelację mentolu z uzależnieniem od tytoniu. Gdyby wyniki analizowanego badania się jednak potwierdziły, to mogłoby oznaczać, że zaprzestanie palenia przez wielu palaczy papierosów

mentolowych nie byłyby tak trudne jak wcześniej oczekiwano, zwłaszcza po wsparciu zakazu produkcji i sprzedaży papierosów mentolowych specjalnymi działaniami terapeutycznymi ukierunkowanymi na tego typu palaczy.

Trzecia publikacja zatytułowana „Cessation behaviours among smokers of menthol and flavoured cigarettes following the implementation of the EU Tobacco Products Directive: findings from the EUREST-PLUS ITC Europe Surveys” została opublikowana w 2020 r. w *European Journal of Public Health* (IF=2,234; liczba punktów MEiN=100). Głównym celem pracy była ocena zmiany postaw wobec palenia tytoniu przez palaczy papierosów aromatyzowanych, w tym mentolowych, po uchwaleniu w 2016 r. zakazu produkcji i sprzedaży aromatyzowanych wyrobów tytoniowych (także mentolowych), a przed objętym 4-letnim *vacatio legis* wejściem w życie tych regulacji. Analizę zmian w postawach różnych grup palaczy oparto na wynikach pierwszej (2016 r.) i drugiej rundy (2018 r.) międzynarodowego badania kohortowego przeprowadzonego metodą CAPI wśród palaczy w 8 krajach Unii Europejskiej (także Polsce) w ramach realizacji projektu unijnego EUREST-PLUS ITC Europe Surveys (patrz opis wyżej). Zaawansowaną analizę statystyczną oparto na dużej liczbie palących respondentów (N=19691). Najbardziej interesującym, także w kontekście wprowadzenia potencjalnych działań zaradczych, elementem pracy jest analiza przepływów poszczególnych grup palaczy, również palaczy papierosów mentolowych do innych grup palaczy po wprowadzeniu zakazu produkcji i sprzedaży papierosowego mentolu. Analiza zmiany postaw palaczy między 2016 a 2018 r. wskazuje, że zdecydowana większość palaczy papierosów mentolowych pozostała przy paleniu tych papierosów mimo uchwalenia w międzyczasie zakazu sprzedaży papierosów mentolowych. Jeśli duża część tej grupy palaczy pozostanie przy swoich preferencjach także wprowadzeniu tego zakazu w życie, to po 2020 r. zaczną oni szukać papierosów mentolowych w innych krajach, internecie i na czarnym rynku. przyczyniając się do przemytu papierosów mentolowych w Unii Europejskiej. Z punktu widzenia potencjalnych zagrożeń, dużym problemem może też być

„zasilanie” przez palaczy papierosów mentolowych i palaczy innych papierosów aromatyzowanych grupy palaczy papierosów tradycyjnych, co może przyczynić się do spowolnienia trendu spadku częstości palenia tytoniu w tej grupie palaczy, a z biegiem lat także spowolnienia trendu spadku zgonów odytoniowych.

Czwarta publikacja zatytułowana „Awareness and correlates of noticing changes to cigarette packaging design after implementation of the European Tobacco Products Directive: findings from the EUREST-PLUS ITC Europe Surveys” została również opublikowana w 2020 r. w *European Journal of Public Health* (IF=2,234; liczba punktów MEiN=100). Celem pracy była zbadanie czy obecni i byli palacze tytoniu, zarówno papierosów jak i tytoniu ręcznie skręcanego, dostrzegli zmiany wprowadzone na opakowaniach tytoniu po wejściu w życie unijnej dyrektywy (TPD), wprowadzającej m.in. zakaz produkcji i sprzedaży papierosów aromatyzowanych TPD, oraz zanalizowanie głównych korelatów tych zmian. Analizę oparto na wynikach drugiej rundy (2018 r.) międzynarodowego badania kohortowego przeprowadzonego metodą CAPI wśród palaczy w 6 krajach Unii Europejskiej (także Polsce) w ramach realizacji projektu unijnego EUREST-PLUS ITC Europe Surveys (patrz opis wyżej). W analizie przekrojowej wykorzystano dane od 5597 palaczy tytoniu oraz 412 respondentów, którzy zaprzestali palenia. Wyniki badania wskazują, że spora część palaczy tytoniu dostrzegła wprowadzone przez TPD zmiany w opakowaniach wyrobów tytoniowych, w tym m.in. usunięcie informacji o zawartości substancjach smolistych, nikotyny i tlenku węgla (co w przeszłości mogło budzić przekonanie, że niektóre rodzaje papierosów, np. mentolowe czy cienkie, zawierające mniejsze ilości ww. substancji są zdrowsze) czy wprowadzenie zakazu sprzedaży wyrobów tytoniowych w opakowaniach podobnych do produktów kosmetycznych (co często wykorzystywano do promocji papierosów cienkich). To może świadczyć o wpływie wprowadzonych zmian na budzenie świadomości zdrowotnej palaczy. Jednak najbardziej interesującym wnioskiem badawczym o wymiarze praktycznym jest twierdzenie, że „dla umocnienia tych zmian w świadomości palaczy, także w

kontekście ich potencjalnego wpływu na postawy wobec palenia tytoniu (m.in. zaprzestanie palenia), konieczne jest przeprowadzenie specjalnych kampanii edukacyjnych, które wyjaśniałyby jak cechy opakowań tytoniowych wpływają na zachowania osób rozpoczynających, kontynuujących lub rzucających palenia”. W Polsce skuteczne kampanie tego typu, jak dotąd, prowadzono jedynie w momencie wprowadzania ostrzeżeń zdrowotnych na paczkach papierosów.

Piąta publikacja zatytułowana „Beyond the European Union Tobacco Products Directive: smokers’ and recent quitters’ support for further tobacco control measures (2016-2018)” została opublikowana w 2020 r. w Tobacco Control (IF=6,726; liczba punktów MEiN=100). Celem pracy była analiza i ocena wsparcia jakiego udzielają palacze tytoniu i osoby, które ostatnio zaprzestały palenia nowym, niewprowadzonym w TPD działaniom ograniczającym używanie tytoniu przed i po implementacji TPD, w tym m.in. zakazowi produkcji i sprzedaży papierosów cienkich, a także całkowitemu zakazowi sprzedaży tytoniu w ciągu najbliższych 10 lat. W analizie użyto danych zarówno z pierwszej (2016, N=6011), jak i drugiej rundy (2018, N=6027) międzynarodowego badania kohortowego przeprowadzonego metodą CAPI wśród palaczy z 6 krajach Unii Europejskiej (także Polski) w ramach realizacji projektu unijnego EUREST-PLUS ITC Europe Surveys (patrz opis wyżej). Wyniki badania pokazały, co jest rzeczą niezwykle interesującą w kontekście podejmowania przyszłych, nawet restrykcyjnych, działań przeciwytytoniowych, że poparcie dla tego typu działań jest w niektórych krajach w miarę wysokie (również w Polsce), choć znacząco różni się w poszczególnych krajach, grupach społeczno-demograficznych i jest wyraźnie mniejsze wśród obecnie palących niż niepalących. Wydaje się, że wyniki badania powinna stać się przedmiotem szerszej debaty społecznej dla promocji Europy (i Polski) wolnej od tytoniu.

Szósta publikacja zatytułowana „Support for the ban on sale of slim cigarettes in six European countries: Findings from the EUREST-PLUS ITC Europe Surveys” została opublikowana w 2021 r. na platformie naukowej

unijnego programu badawczego Horizon pn. Open Research Europe (ORE). Praca ta po jej pozytywnej ocenie przez komitet redakcyjny ORE i wstępnej publikacji została skierowana do recenzentów i pozytywnie oceniona w czerwcu 2022 r., czyli już po terminie złożenia rozprawy doktorskiej. W mojej ocenie w niczym to jednak nie umniejsza wyników tej pracy i wkładu doktoranta w jej opracowanie, gdyż jest to zgodne z polityką redakcyjną ww. platformy i nie nastąpiło z winy autorów publikacji.

Głównym celem pracy była analiza i ocena poparcia dla zakazu produkcji i sprzedaży papierosów cienkich w wybranych krajach Unii Europejskiej po wprowadzeniu ww. dyrektywy unijnej. W analizie użyto danych z drugiej rundy (2018, N=5592) międzynarodowego badania kohortowego przeprowadzonego metodą CAPI wśród palaczy z 6 krajach Unii Europejskiej (także Polski) w ramach realizacji projektu unijnego EUREST-PLUS ITC Europe Surveys (patrz opis wyżej). Wyniki badania wskazują, że wśród codziennie palących kobiet, palaczy papierosów mentolowych oraz tych palaczy, którzy nie planują zaprzestania palenia, poparcie dla zakazu produkcji i sprzedaży „slimów” utrzymywało się na stosunkowo niskim, około 20-procentowym poziomie. Wyniki tej analizy są spójne z wynikami zaprezentowanymi w piątej publikacji, gdzie poparcie dla zakazu slimów porównywano z innymi, niewprowadzonymi dotychczas regulacjami prawnymi. W pracy sugeruje się, że najistotniejszym powodem niskiego poparcia dla zakazu sprzedaży papierosów cienkich było silne przekonanie palaczy papierosów, że palenie papierosów cienkich jest mniej szkodliwe niż palenie papierosów tradycyjnych i że tego rodzaju postawa nie wynika z braku naukowych dowodów na szkodliwość „slimów”, ale z braku programów edukacyjnych i debaty publicznej w tym zakresie, co powinno mieć miejsce w niedalekiej przyszłości.

Siódma publikacja, składająca się na rozprawę doktorską mgr. Krzysztofa Przewoźniaka, ma charakter poglądowy i stanowi podsumowanie wyników badań na temat zakazu produkcji i sprzedaży papierosów aromatyzowanych, przeprowadzonych w ramach międzynarodowego badania kohortowego palaczy

ITC Survey, zarówno w Europie (8 krajów, w tym Polaks), jak i innych krajach, np. w Kanadzie. Praca ta została opublikowana w 2021 r. przez wąską grupę ekspertów w Tobacco Prevention and Cessation (IF=0,3; liczba punktów MEiN=20) i po jej kluczowy artykuł redakcyjny. Celem pracy była ocena efektów i wyzwań stojących przed zakazem produkcji i sprzedaży aromatyzowanych oraz określenie głównych zaleceń pozytywnej recenzji zakwalifikowana przez zespół redakcyjny czasopisma jako związanych ze skutecznym wprowadzeniem w życie tego typu regulacji. W pracy w syntetyczny, klarowny, spójny i krytyczny sposób zostały omówione dwa główne podejścia do zakazu sprzedaży aromatyzowanych wyrobów tytoniowych, jedno obowiązujące w Unii Europejskiej, drugie np. w Kanadzie. Przedstawiono również podstawowe wnioski płynące z ww. badań, także w kontekście różnic jakie zaobserwowano w postawach Europejczyków i Kanadyjczyków wobec tych regulacji. I, co najważniejsze, sformułowano dodatkowe zalecenia, zarówno w zakresie działań interwencyjnych, jak i badań naukowych, które należy wprowadzić w życie, aby zakaz sprzedaży aromatyzowanych wyrobów tytoniowych stał się efektywnym narzędziem polityki zdrowotnej ograniczającej używanie tytoniu i jego zdrowotne skutki.

W podsumowaniu, liczącym trzy strony, doktorantowi udało się w syntetyczny sposób opisać najważniejsze wyniki i wnioski płynące z przeprowadzonych badań i analiz. Oparta na nich rozprawa doktorska nie tylko umożliwia poszerzenie wiedzy na temat przekonań, zachowań i postaw palaczy papierosów mentolowych i cienkich wobec tych produktów oraz regulacji dotyczących ich używania, ale także pozwala na szczegółową, porównawczą ich analizę w kilku krajach europejskich (w tym Polsce), stawia szereg nowych pytań badawczych, formułuje potencjalne scenariusze zmiany zachowań europejskich palaczy po wprowadzeniu zakazu sprzedaży aromatyzowanych wyrobów tytoniowych, wskazuje na potencjalne zagrożenia związane z wprowadzeniem tego zakazu oraz proponuje najważniejsze zalecenia dla efektywnego ograniczenia używania tych wyrobów, zarówno w kontekście działań badawczych, jak i

interwencyjnych. A wyniki dwóch publikacji, koncentrujących się na poparciu dla niewprowadzonych dotychczas elementów polityki zdrowotnej ograniczającej używanie tytoniu (w tym zakazu sprzedaży papierosów cienkich), mogą być asumptem do podjęcia debaty publicznej na temat ich przyszłej implementacji. Dyskusja wyników w poszczególnych artykułach jest wyczerpująca, co świadczy o szerokiej wiedzy doktoranta i jego profesjonalizmie, i, co szczególnie ważne, nie stroni od odwoływania się do argumentów krytycznych. Zamieszczone w wielu miejscach rozprawy doktorskiej przypisy pozwalają na dodatkowe wyjaśnienie kluczowych terminów oraz poszerzenie wiedzy na temat omawianych kwestii. Obszerna, ale starannie dobrana, bibliografia rozprawy doktorskiej uzupełnia piśmiennictwo zamieszczone w każdym z omawianych artykułów.

W ocenie przedstawionej dysertacji należy również podkreślić przejrzystość jej struktury, staranny dobór i jakość najważniejszych ilustracji graficznych, sprawne posługiwanie terminami naukowymi i językiem polskim, a także bezbłędne tłumaczenie terminów angielskich.

W mojej opinii rozprawa doktorska spełnia warunki określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668) i dlatego w oparciu o przedłożoną rozprawę doktorską pt. „Ocena szkodliwości, postaw zdrowotnych i polityk publicznych dotyczących papierosów mentolowych i papierosów cienkich (slimów) w Polsce na tle innych krajów Unii Europejskiej” zwracam się do Rady Naukowej Narodowego Instytutu Onkologii – Państwowego Instytutu Badawczego w Warszawie o dopuszczenie mgr. Krzysztofa Przewoźniaka do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Podsumowując, rozprawa doktorska dotyczy aktualnej i ważnej problematyki, będącej przedmiotem stałych dociekań naukowych i działań zaradczych, także w skali międzynarodowej. Stanowi ona kompleksową i, jak dotąd, unikalną zarówno w polskiej, jak i europejskiej nauce, ocenę najważniejszych zagadnień dotyczących używania aromatyzowanych wyrobów tytoniowych, w szczególności papierosów mentolowych. Wyniki

przeprowadzonych badań i analiz pozwalają odpowiedzieć na szereg istotnych, stawianych już pytań badawczych, a także zarysować nowe pola do analizy naukowej. Zagadnienia te zostały w klarowny sposób opisane w jednym z artykułów naukowych, będących częścią składową dysertacji, którego doktorant jest głównym autorem.

Jednak, jak się wydaje, najbardziej istotnym rezultatem pracy jest jej wpływ na ocenę efektywności zastosowanych rozwiązań z zakresu profilaktyki, terapii i polityki zdrowotnej dotyczącej używania aromatyzowanych wyrobów tytoniowych, ze szczególnym uwzględnieniem zakazu produkcji i sprzedaży papierosów mentolowych. Zastosowana w jednej z prac analiza przepływów palaczy papierosów aromatyzowanych, w tym mentolowych, do innych grup palaczy papierosów po wprowadzeniu ww. zakazu stanowi niezwykle istotny i użyteczny element oceny zagrożeń i możliwości interwencyjnych po wprowadzeniu tej regulacji. Ocena poparcia dla ciągle niewprowadzonego w Unii Europejskiej zakazu produkcji i sprzedaży papierosów cienkich daje asumpt i argumenty do wznowienia publicznej debaty na temat tego zakazu.

Wyniki przeprowadzonych badań dają również możliwość porównania obrazu badanego zjawiska w różnych grupach użytkowników wyrobów tytoniowych, różnych grupach społeczno-demograficznych i, co jest najważniejsze dla zdrowia publicznego w Polsce, możliwość porównania wiedzy, zachowań i postaw polskich palaczy z sytuacją w innych krajach unijnych. Jak już wspomniano w recenzji metodologii przeprowadzonych badań i analiz, są one oparte o nowoczesny warsztat badawczy i wielotysięczne grupy badanych. Doktorant prezentuje szeroką i dogłębną wiedzę w zakresie omawianej problematyki, a także umiejętność krytycznej analizy danych naukowych, co przejawia się m.in. w ocenie potencjalnych ograniczeń badawczych.

Rozprawa doktorska została przygotowana z dużą sumiennością, dokładnością i kosztem dużego wysiłku i pracy. Wszystkie składające się na dysertację publikacje naukowe zostały zrecenzowane i opublikowane w

prestżowych czasopismach i platformach naukowych. Publikacje te mają ponadprzeciętny łączny wskaźnik IF oraz liczbę punktów MEiN. Biorąc pod uwagę ww. argumenty, wnioskuję do Rady Naukowej Narodowego Instytutu Onkologii w Warszawie o przyznanie wyróżnienia omawianej rozprawie doktorskiej mgr. Krzysztofa Przewoźniaka.

Prof. dr hab. n. med. Mirosław J. Wysocki

Warszawa 9.07.2022